

je presudnije od svakog imenovanja. Iz čisto tehničkih razloga (stvaranja globalne koncepcije manifestacije, štampanja Programa itd.) organizator je prinuđen da pre »obnarodovanja« dobitnika Brankove nagrade pronade kritičare koji će o nagrađenoj knjizi govoriti. Imajući na umu situaciju u savremenoj poeziji i profile kritičara koji pišu o njoj i sve probleme moderne kritike u sučeljavanju sa tom poezijom, možete zamisliti koje sve teškoće i nesporazumi mogu nastati iz tako postavljenih pravila igre. Ni u jednom vremenu, a pogotovo u sadašnjem, postavljanje kritičara ispred knjige, ne naspram, nije davalo velike rezultate. Sve to malo podseća na naše surove patrijarhalne mehanizme ženidbe i udadbe, gde se, konkretno u ovoj situaciji, književni kritičar stavlja u poziciju mladoženje kome su otac i bliža rodbina (alijas žiri Brankove nagrade) otišli u susjedno selo da izaberu mladu/knjigu, ali ne po meri ženika, već po meri njihovog ukusa i interesa.

No, kao i prethodnih godina, tako mi je i ove žiri priredio iznenađenje. Kao lepo vaspitan dečko izgovarao sam ono DA sa knedlom u grlu i znojeći se pokušavao da pronađem bar nešto što bi mi odgovaralo, što bi bilo po mojoj meri. Krajičkom oka pratio sam njene neveste, glupo nadmene pokrete, njeno neodgovarano lice što se od prevelike sreće trzalo i krivilo, merio sam je od glave do pete i sažaljevao sebe, pa nju, pa onda opet sebe. Kao plod tog sažaljevanja pojavljuju se moji tekstovi u kojima sam pokušao da dam neutralan opis onoga što se nalazi preda mnom, namesto vrednosnih sudova, što je u ovakvim slučajevima jedino ispravno i poželjno. Shvatio sam da bi me još jedna takva knedla stavila u poziciju prvog »Podravkinog« manekena naše kulturne »knorr« supe.

Sve to, ipak, nije dovoljno da se izbegne ono ružno, možda najružnije u susretu knjige i kritičara — da se ne govori povodom knjige, već o knjizi samoj. »Srećna ruka«, kako bi rekao Miroslav Egerić, u ovom slučaju je zakazala. Prebiranje i listanje knjige »Neka druga ljubav« nije urodilo plodom, nije se nijednog trenutka pojavila ona iskra koja će osvetliti mračne podrumne čitanja i pokazati mi pravi put spoznanja ove i ovakve poezije. Sablažnjava me to što se moja ravnodušnost naseljava između korica ove knjige, iako je ne čitam iza busije nekakvih modernističkih i postmodernističkih koncepata. I u kontekstu savremene lirike, a naročito u kontekstu bogate tradicije lirskog pesništva uopšte, ona ne zavređuje pažnju. Ne obezvređuje je njena tematika, naslovom podvučena, jer odavno je konstatovano da u poeziji nema privilegovanih i prokazanih tema, sadržaja, formi, već njena neinventivnost, nemoć da određena stanja duše i misli, određena vizuelna polja (pejzaže) i odnose koja takva poezija ističe u prvi plan (misli se na interakcijske unutarsubjektivne relacije JA i TI sfere) doveđe do onog neophodnog formalno-stilističkog i ukupnog jezičkog napora, koji čitaocu omogućuju onaj »estetički stres«, bez koga sam proces čitanja nema smisla. Šta u tom slučaju može značiti činjenica i iskaz da je pesnik uspeo, ali ne do kraja i uvek, izbeći propadanje u banalno kada iza tog »uspeha« nema ničeg; najzad, samo biće poezije ne sastoji se u izbegavanju, već u majstorskom nadilaženju izražajne banalnosti. . . Na platnu knjige emituju se blede, loše izmontirane slike unutrašnjih providenja, dok se sa

pokvarenih zvučnika emituje slabašni glasić refleksivnog nerva koji sve pokušava održati u kakvoj-takvoj poetskoj konzistentnosti. A upravo je taj glas ono što para uši nametanjem jedne plitke filozofije života, punoj opštih mesta i obremenjenoj jednim, u osnovi, nepesničkim odnosom prema poeziji. Gotovo zakon lirskog pesništva — otvaranje subjekta totalitetu sveta i postojanja i njegovog svodenje u granice individualnog univerzuma — pokazao se kao pretežak teret za nejakka pesnička pleća Radmila Đurovića. Kroz ove pesmice, školske vežbice, možemo videti do kog je stepena došao pesnik u svladavanju osnovne kulture pismenosti. No, i tu možemo staviti primedbu. Ne treba biti veliki jezički pedant (od takvih je poezija uvek stradala) pa uočiti da nešto »škripi« u stihovima pesme po kojoj knjiga nosi naslov (ili obrnuto):

Između tvoje i moje duše
ima neka vrata
Između tvog i mog srca
ima neka reka

(Neka druga ljubav)

ni budnice, ni uspavanke

Miljenko Jergović: OPSERVATORIJA VARŠAVA, »Goranovo proljeće«, Zagreb, 1988.

zoran đerić

U jednodimenzionalnoj noveli Ištvana Erkenja »Balada o moći poezije« jedna telefonska govornica, pošto je čula poslednje stihove nekog neshvaćenog pesnika, odbila je da prima ostale govornike i njihove banalne poruke. Zamandalila je svoja vrata i otuđila se od svakodnevice, prepuštajući se, jedino, magiji ta četiri stiha. Zgodno. Ponekad pomislim da sam i ja kao ta otkačena slušalica: uvek sa istom (sudbonosnom?) pesmom u ušima.

Nema Miljenko Jergović tako fatalnih stihova, možda i stoga što nije ovo njegova poslednja, nego prva pesnička knjiga. A i mlad je pesnik (rođen je 1966. u Sarajevu) da bi mu ovo što je napisao postalo epitaf. Ne znači da Jergovića treba uzimati neozbiljno. Štaviše: njegov prvenac u simultanci sa ovogodišnjom poetskom produkcijom pokupio bi podosta poena. Jednim priznanjem već je ovančan: nagrada »Goran« za mlade pesnike 1988. godine, a ako me osećaj ne vara — pesnik je to o kome će se tek govoriti. Zbog priče o zvezdama Caryla Whittiera Chesmana; zbog priče o sujetnom sobaru Kolji Sergejeviču Ivanovu; zbog priče o haladževoj ruži; zbog priče o susedovim stopama; zbog priče o porodičnom ateizmu; zbog majčice koja spi, ili neke druge (ne)objašnjenije činjenice koja čitaoca ove knjige ne ostavlja ravnodušnim.

Ne mogu da se setim ni jednog Jergovićevog stiha, ali ne moram stalno da zavirujem u knjigu, kako bih potkrepio svoje pretpostavke, tj. ono što mi se posle nekoliko čitanja nametnulo: »Opservatorija Varšava« je knjiga atmosfere, začarana, tek toliko da ono što se kaže deluje pre kao uspavanka, nego kao budnica, iako je to, ponekad, prigušen krik.

KOMADIČAK

Već iz naslova pesama (80 posto naslova je tipa: Priča o . . .) jasno je da se radi o narativnim strukturama. To su, zaista, tekstovi koji imaju nekakav siže, ali u kojima još uvek nije narušen pesnički ritam. Mada se ne vodi računa o muzičkoj frazi, nije to jednolično zvučanje, niti dosadno nizanje slika i asocijacija. Imao je Jergović na umu, nema sumnje, upozorenje koje bi moglo biti Paundovo: »Ne prepričavaj u osrednjem stihu ono što je već iskazano u dobroj prozi«. Zato Jergović i ne pokušava da podvali čitaocu, poturajući mu tuđ slučaj kao svoj doživljaj.

Prisećam se jedne Valerijeve misli o tome kako šve što kažemo, a naročito kad govorimo o drugima, govori i o nama samima. Kada sam prvi put čuo jednu Jergovićevu pesmu (bila je to »Priča o sujetnom

Već posle nekoliko pročitanih pesama postaje jasno da se pre nego nego nalaze tvorevine koje bi tek hele biti pesnička ostvarenja, pesme koje imaju mutnu i gotovo infantilnu predstavu o pesmi; da se namesto krvi nudi limfa i sukrvica.

Neko će, možda, primetiti kako vreme ne ide naruku ovoj poeziji, no na to lakonski možemo odgovoriti da nikada nijedno vreme nije išlo naruku poeziji.

Ili će, možda, reći kako je ova knjiga hrabro nepristajanje na unisonost i stereotipiju savremene pesničke produkcije, nepristajanje na eksperimente i izme, koji niču kao pečurke posle kiše. Ali, i to je varka: treba samo prelistati bulevarsku štampu, pregledati almanahe zavičajnih pesnika po našim varošicama i oslušnuti famozni kutak za pesnički trenutak pa uvideti žilavu etabliranost takve poezije u našoj savremenoj kulturi. I taman kad smo poverovali u izlišnost bilo kakvog razgovora o toj poeziji jalovo-mekog štimpunga, pojavljuje se Brankova nagrada, koja iz tmine na svetlo dana iznosi mrtvorođeno. Živeli!

sobaru«, koju je pesnik sam pročitao na književnom susretu u Novom Sadu, u klubu-galeriji »Forum«) poistovetio sam ga sa njegovom neobičnom pričom o čoveku koji živi kao sobar a umire kao car. Reč je o koincidenciji. o srećno/nesrećnom sticaju okolnosti, vešto uklopljenim u ovu priču o željama i zabludama. Ovih tridesetak stihova nisu zametak pripovetke, ali ni čista pesnička dosetka. Ima u njima nešto što im produžava rok trajanja, tako da se začudni efekat ne gubi ni posle više čitanja. Ja ne bih napisao takvu pesmu. Po meni, ona je raspricana. Ima nekih ponavljanja, izvesnih trapavosti. Ali i mene opčinjava — valjda svojom bezazlenošću, simpatičnošću.

Pre godinu dana, u sarajevskom akademskom pozorištu »Obala«, predstavljen mi je Jergović kao književni kritičar. Tekstove takve prirode sve češće srećemo u »Licima«, »Odjeku«, »Književnoj reviji.« Pojava knjige »Opservatorija Varšava«, koju predstavu o Jergoviću unekoliko je izmenila. Ne može mu se više prigovoriti da je »sujetan« kritičar, a smetnuti da je, istovremeno, suptilan pesnik. Prvo nije suspendovalo drugo i obrnuto. Moram priznati da sam, mada ne znam zbog čega, očekivao da ugledam »tvrde« i »hladne«, pomalo stereotipne pesme, a zatekao sam suprotno. Tim je moje iznenađenje bilo prijatnije i veće.

Ova digresija možda i ne govori o Jergoviću ništa supstancijalno, ali je splel tih podudarnosti kod mene doprineo još povoljnijem utisku. Nadam se da nisam upao u zamku: da kudim a priori, a ni da preteram u hvali ad hoc.

»Ni u koga nema previše pesama koje vrede, rekao bi Paund. Nema ni u našeg mladog pesnika, ali njegova pesnička »beležnica« i te kako je zaslužila da se nađe među čitaocima i »među prstima mojim.« Jer: Miljenko Jergović, iako »brucioš poezije«, nikako nije smutljivac i poetski »sumnjiv« (i pored postojećih opservacija), već onaj kojem je omogućeno da motri zvezde i o opaženom izveštava, tiho, strpljivo, dopadljivo:

ZASPAO SAM JEDNOM NA ČASU ISTORIJE, I SANJAO NAPOLEONA KAKO PRAVI ŽABICE PO MIRNOJ VODI. U TOME JE VEOMA VJEŠT. SA LEDA MU PRILAZI DJEVOJKA U BIJELOM, IME JOJ JE SVETA JELENA, LAGANO GA DODIRNE PO RAME-NU, I NA NJEGOVOJ KOŠULJI OSTAJE KRVAV TRAG, ON SE LAGANO OKREĆE, A ONA JE NA PIJESKU DRVENI MAČ. KASNIJE SAM ZA KAZNU MORAO REĆI ŠTA SMO TO NOVO UČILI DANAS.